

*Husztai Ernő*¹

A magyar modell történeti, jelenkori és nemzetközi dimenzióban

Továbbszótt gondolatok Lentner Csaba

Rendszerváltás és pénzügypolitika című könyvéről

About Hungarian Model in Context of Historical, Contemporary and International Aspects

Ramblings on by Csaba Lentner's Book Entitled

Change of Regime and Financial Policy

Összefoglalás

A 2007–2008-as válságot követő időszakban a magyarországi térben is felerősödtek azon gyakorlati metódusok és tudományos iskolák, amelyek az aktív, észszerű állami gazdaságbefolyásolás mentén vélik fenntarthatónak a gazdasági növekedést és a pénzügyi stabilitást. Ezen új törekvések egyik meghatározó, iskolateremtő professzora Lentner Csaba, akinek *Rendszerváltás és pénzügypolitika* című könyvében olvasható gondolatai megismerésre méltóak és szakmai fórumra invitálóak. Több mint negyed évszázaddal a kelet-közép-európai rendszerváltozás után az alkalmazott gazdaságpolitikai modellek, a rendszerek rendszertanai újra és újra összeméretnek, és az összehasonlítás új módszerei elemi erővel törnek a felszínre, amelyek az államtudomány,

PROF. DR. HUSZTI ERNŐ címzetes egyetemi tanár, Corvinus Egyetem, Budapesti Gazdasági Egyetem, a Magyar Tudományos Akadémia doktora (husztierno@t-online.hu).

benne az állampénzügytan és a jó kormányzás fontosságát, tudományos megalapozottságát erősítik.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: B1, E5, E6, F4, G01, H2, H6, P3, Q1, Y3

Kulcsszavak: állampénzügyek, tervgazdasági rendszer, neoliberális piacgazdasági átmenet, 2007–2008-as válság utáni időszak, aktív állammodell, Közép-Kelet-Európa, Magyarország

Summary

In the period after the 2007-2008 crisis, the practical methods and scientific schools advocating that the promotion of economic growth and financial stability is maintainable through active and reasonable state influence of the economy also strengthened in Hungary. One of the most prominent and trendsetting professors of these efforts is Csaba Lentner, who outlined, in his book *Change of Regime and Financial Policy*, ideas worth familiarizing with and inviting professional discussions. More than a quarter of a century after the change of regime, the applied economic policy models and system taxonomies are still repeatedly compared and the new comparative methods emerge overwhelmingly, confirming the significance of and scientific grounding for statecraft, including public financing and good governance.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: B1, E5, E6, F4, G01, H2, H6, P3, Q1, Y3

Keywords: public finance, state regulation, activ state model, life after subprime crisis, Middle Europe, Hungary

BEVEZETÉS

A kötet szerzője a szocialista tervgazdasági rendszer végétől 2004-ig, Magyarország európai uniós csatlakozásig, majd az 2010–2016-as időszakra (visszaulva a 2002 és 2010 közötti fiskális kimerülésre) mutatja be a főbb gazdaságpolitikai változásokat. A két egymástól eltérő időszak elemzése jó alkalmat ad a hazai pénzügypolitikai kurzusok jellemzőinek érzékeltetésére.

A könyv lényegi mondandóját a rendszerváltozás elejétől visszaszorított állami szerepvállalás és a konvencionálistól eltérő, vagyis az aktív állami szerepvállalást felmutató gyakorlat összehasonlító elemzése adja. Végző soron olyan három évtizedről nyújt áttekintést, amelynek utolsó kétharmadánál (2007–2008-as évek) súlyos világ-gazdasági válság akadályozta a hazai gazdaság fejlesztésének megfelelő irányítását, nehezítette meg a változó – gyakran szinte megoldhatatlannak tűnő – igazodási igényeket. Mindez kettős nyomás alá helyezte a magyar fiskális és a monetáris politikát, amelyet ki kellett védeni. A szerző a kérdést lényegyet megragadóan tárja az olvasói elé: a washingtoni konszenzus neoliberális rendszerébe illő konvencionális vagy az aktív állami szabályozó és ellenőrző gazdaságpolitikai eszközök-e a célravezetőbbek

egy feltörekvő (egykor szovjet típusú tervgazdálkodást folytató) piacgazdaságban, Magyarországon?

A KÖZPÉNZÜGYEK DINAMIKÁJA

A könyv – utolsó fejezetének kivételével – a 2005-ben publikált és ugyancsak *Rendszerváltás és pénzügypolitika* címen megjelent sikeres kötetét ismétli meg, megerősítendő korábbi állításait és a változások iránti igényét, valamint azok teljesülését.² A szerző ebben az időszakban az addig elért sikereket és a még sarkalatos pénzügyi változásokra irányuló várakozásait fogalmazta meg, mivel azok áttekintése elengedhetetlen volt, s egy részük – mint a könyv utolsó fejezetéből kiderül – maradéktalanul még napjainkban sem oldódott meg. A szerző meghatározó kérdések sorát vetette fel a privatizációval,³ a mezőgazdaság átalakításával, az adózási, majd az egyszintű bankrendszerrel, az EU-val, a gazdasági növekedéssel, a pénzügyi egyensúllyal stb. kapcsolatban. Tette ezt még a világgazdasági válság kirobbanása előtt, amelynek következményei napjainkban is érzékelhetőek. Ezek közül is ki kellett emelnie az államháztartás egyre növekvő eladósodásának problémáját, valamint a pénzügyi szektor azon meghatározó, de még nyitott kérdéseit, amelyek egyben összhangban vannak a nemzeti pénzügypolitikával. „Az állami támogatások tartós folyósításához szükséges költségvetési támogatások előteremtése, a vállalkozók hitelezéséhez elengedhetetlen kereskedelmi banki likvid pénzügyesek bevonásához alapot adó állami pénzügypolitikai eszközök kidolgozása az új évezred egyik legsürgetőbb feladata” (Lentner, 2005b:233), vélte a szerző még 2005-ben, amely gondolatai már akkor előremutatónak tűntek.

A kötet első részének mintegy előkészítéseként a szerző 1990 és 2005 között több tanulmányt is publikált.⁴ Ezekben már akkor olyan aktuális problémákra kereste a választ, mint a hatékony pénzügyi intézményrendszer létrehozása, hazánk európai uniós csatlakozásának a pénzügyi szektort érintő és még kellően nem tisztázott kérdései, milyen kihívások érhetik az ezredfordulón hazánkat, hogyan értékelhető az akkor végrehajtott pénzügyi stratégia, milyen lehetséges megoldások építhetők be a politikai és gazdasági eszköztárba stb. Ugyanakkor már akkor (2005-ben) felveti annak lehetőségét (szükségességét), hogy a pénzügypolitikában is el lehet térni a korábban megszokott elvektől és módszerektől, a beidegződött közgazdasági kötöttségektől.

Nagyon fontosnak ítélem, hogy az államháztartást a fiskális politika és gyakorlat szerves részeként kezeli (ahogy magam is ezt vallom), mert enélkül hatékony pénzügyi politika nem alakítható ki. Külön is kiemelendő a szerző igénye a megfelelő adópolitika kialakítására a „szükséges, de elégséges” elv érvényesítésével, amelynek hiánya a GDP tartós növekedését is meggátolhatja.

A rendszerváltást követő – kissé ellentmondásos – pénzügyi feltételrendszer talán leginkább a költségvetés hektikusságában mutatkozott meg. Ennek feloldására sorozatos államháztartási (költségvetési) reformok végrehajtására került sor (1995, 1998, 2000–2002), amelyek – eltérő okok miatt, de – elmaradtak a várakozásoktól. Ebben az időszakban már értékelni lehetett a több éve működő kétszintű bankrendszer tevékenységét: a kormány és a Magyar Nemzeti Bank (a „bankok bankjaként”) helyesen ál-

lapítja-e meg a hitelviszonyokat és a hitelnyújtás feltételeit, megfelelően szabályozza-e a gazdaság számára szükséges pénztömeget, kellően felkészült-e a nemzetközi pénzforgalommal összefüggő és az állammal (kötségvetés) szükségszerűen kialakítandó kapcsolatokra.

BANKPOLITIKA ÉS GAZDASÁGPOLITIKA A 2004-ES EU-CSATLAKOZÁSIG

A szerző – az előzőekre tekintettel – részletesen foglalkozik az 1987-től létrejött kétszintű bankrendszer strukturális problémáival is, ami a külföldi és a hazai tulajdonú bankok eltérő finanszírozási politikáját és a főbb nemzetgazdasági ágakban működő vállalatokat és vállalkozásokat illette, mivel a csaknem kirekesztő és a felelőtlen hitelezési magatartás egyaránt megfigyelhető volt. Ennek következményeként számos, kellő fedezettel nem rendelkező cég bőséges hitelellátásban részesült, míg mások – elsősorban a kis- és középvállalkozások – indokolatlanul kiszorultak a hitelfinanszírozásból. Mindez egyaránt hátrányosan érintette az ipart, különösen a mezőgazdaságot,⁵ de a szolgáltatásokat is ezáltal a foglalkoztatást is, amelynek következményeként az állam jelentős bevételektől esett el, ami tovább növelte a költségvetési hiányt. Ugyanakkor az átalakulóban lévő – sok sebből vérző – még hazai tulajdonú pénzintézetek is súlyos veszteségeket szenvedtek el befagyott hitelkihelyezéseik következményeként. Jelentősége miatt a szerző több összefüggésben is visszatér erre a problémára, mivel úgy ítélte meg, hogy hazánk ezáltal fokozott mértékben vált kiszolgáltatottá a nemzetközi tőkének, mintegy felerősítve a gazdasági ellehetetlenülés veszélyét.

A jegybanki tartalékokon belül az arany szerepe időszakonként felértékelődik, majd máskor kevésbé kerül előtérbe. Egyetértek a szerzővel abban, hogy az új hazai kétszintű bankrendszerben a jegybank is követte az akkori nemzetközi trendet, azaz jelentősen lecsökkentette aranytartalékát, miközben pl. az USA nem tette azt.⁶ Bár az arany kétségtelen demonetizálódásának voltunk szemtanúi, a szerző egyértelműen felhívja a figyelmet az arany szerepének megerősítésére a jegybanki tartalékok között. Tartott ugyanis attól, hogy a magántőke folyamatosan felvásárolja a jegybankok aranytartalékait, és azok kikerülnek a nemzeti monetáris aggregátumokból. Márpedig ennek bekövetkezése esetén a jegybankok – jelesül a Magyar Nemzeti Bank – elveszítenék az egyik legfontosabb piacsabályozó eszközüket, fennállna a valuták – így a forint – vásárlóértékének erőteljes csökkenése. Ezeknek a megállapításoknak az indokoltságát – különösen a legutóbbi világgazdasági válságot követően – ma már veszélyes volna kétségbe vonni.

Napjainkban a nemzetközi tőkeáramlásból a bankrendszerek kihagyhatatlanok, egy időben nemzetiek és nemzetköziek, nemcsak tulajdonviszonyaik, de finanszírozási, tőkefelhalmozási és megtakarítást ösztönző, valamint közvetítői funkcióik miatt is. A szerző is emlékeztet arra, hogy versenyképességünk érdekében az EU keretében sem nélkülözhető a jegybanki és az üzleti banki pozícióink megerősítése, a nemzeti tulajdon arányának kedvező módosítása, valamint az állami beavatkozás eszközeinek megerősítése nemcsak a védekezés, de az alkalmazkodási mechanizmus sikere érdekében is.

Több évtizedes jegybanki gyakorlatom alapján messzemenően egyetértek a szerzővel, aki Menyhay Imre véleményét idézi: „a demokrácia jelenkori liberális válfaja az egyéni pénz- és vagyonszerzési vágy erőteljes és egyoldalú felértékelődését hozza magával, ami... a társadalom közösségi értékeinek rovására érvényesülhet” (Menyhay, 1998). Mindez a fizetésképtelenség növekedésével, a bankokat elkerülő készpénzben történő fizetések elszaporodásával, az egyéni pénz- és vagyonszerzésre való erőszakos törekvésekkel járt. Tulajdonképpen ez hozta nehéz helyzetbe nemcsak a költségvetést, de a jegybankot is. Bár azt is hozzá kell tennem, hogy e mögött nem tudatos „elméleti magatartás” húzódott meg, hanem a gazdasági résztvevők egyszerűen visszaéltek a kialakult helyzettel, mivel az állam által elindított támogatási programok kormányzati ciklusoktól függővé váltak, a monetáris politikát pedig az ezekhez igazodó esetlegesség jellemezte. Ez a folyamatosságot és az átláthatóságot egyaránt kiszámíthatatlanná tette, átrendezte a piacot a külföldi háttérrel működő vállalkozások javára, a hazaiak rovására. Ez az utóbbiaknál permanens hiteligényt kényszerített ki, még saját törlesztési képességeik bizonytalansága esetében is, s ezáltal a bankrendszer közvetítői funkciói is súlyosan sérültek. A szerző szerint mindez nagymértékben gátolta s egyben elbizonytalanította az önálló hazai vállalkozásokon alapuló polgárosodási folyamatot.

Mivel Magyarország hagyományosan külső tőkebevonásra kényszerül, megállapítása szerint a hazai gazdaság alapvetően világgazdaság-függő, így egyszerre van jelen a látványos fejlődés és a recesszió lehetősége, amelynek következménye a gazdasági és társadalmi viszonyok sebezhetősége és a nemzeti érdekérvényesítő képesség gyengesége. Így fokozott figyelmet kell fordítani a külső források igénybevételének feltételeire és lehetőségeire, valamint a fiskális és monetáris, s nem kevésbé a társadalmi stabilitásra.

A szerző szerint „az elmúlt évtizedben a világgazdaság és ezen belül az Európai Unió a magyar gazdaság számára vonzási pontok és felzárkózási irányok lettek” (Lentner, 2016:278). Ugyanakkor ez a hazai gazdaságpolitikát – a világgazdasági folyamatok jellegétől függetlenül – paradigmaváltásra kényszerítette. A hivatalos gazdaságpolitika, amelyet a szerző „magyar modellnek” nevezett, elsősorban az állam „konzervatív”⁷ gazdaságpolitikája, a külső és a belső pénzügyi egyensúly fenntartása, a megfelelő külső tőkebevonás, a pénzügyi stabilitás biztosítása, egyidejűleg a gazdasági növekedés teljesítése.

Az előzőekben megfogalmazott követelmények elengedhetetlen feltétele hazánk számára a nemzetközi tőkepiacokkal és pénzügyi intézményekkel kialakított viszonya. Az 1970-es évtized elejétől tapasztalt és többször ismétlődő világpiaci árobbanások súlyos következményekkel jártak a föld összes kontinensén. Az országok két nagy csoportja alakult ki: egyfelől azon országok, amelyek azonnal reagáltak a válságokra, azok figyelembevételével alakították ki a gazdaságpolitikájukat, visszafogták a növekedést (elsősorban a beruházásokat), szigorították a fiskális és a monetáris politikát, felkészülve a várható dekonjunktúrára, módosították az elosztási és újraelosztási feltételeiket, növelték az árszínvonalat stb.; másfelől azok, amelyek átmenetinek tekintették a válság súlyos következményeit, mintegy fetisizálva az addig kialakult trendet.

Hazánk ez utóbbi csoportba tartozott, s „a rögzítettárfolyam-rendszer összeomlása után a reálszektor teljesítményeit messze meghaladja a pénzügyi szektor spekulációtól túlfűtött növekedése” (Lentner, 2016:290). Csaknem egy évtizedet követően a közép- és kelet-európai országok – a szükséges belső akkumuláció hiányában – külső fejlesztési forrásokkal igyekeztek felzárkózni elérhető külső piacokra. Az időközben kétszintűvé átszervezett bankrendszer tőkeereje kevésnek bizonyult az egyre szükségesebbé váló hiteligenyek kielégítéséhez, ami teret adott a nyugati bankok betelepülése és piacszerzése számára. Napjainkban azonban már általában konszolidálnak tekinthető a pénzintézetek és ügyfelek kapcsolata, amiben jelentősége van a Magyar Nemzeti Bank fogyasztóvédelmi szerepének is, mivel „...az MNB a »fair« pénzügyi szolgáltatói magatartást is kikényszeríti, súlyt helyezve a kiszolgáltatott fogyasztói csoportok fokozott védelmére” (Lentner, 2016:316). Az Európai Unió is felismerte a pénzügyi szabályozás modernizálásának szükségességét, kiemelve a hatékonyabb bankszabályozást. A szerző pedig gyakorlati példák segítségével mutatja be azokat az eseteket, amikor még korábban, 2013 előtt a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete – megfelelő jogosultság hiányában – nem volt képes hathatós eredményeket elérni.

AZ AKTÍV ÁLLAMMODELL ÉRVÉNYESÜLÉSE

A szerző a mű utolsó fejezetében foglalja össze a közpénzügyi rendszerváltás⁸ történelmi hátterét, okait, céljait és elért eredményeit, bizonyos nemzetközi összehasonlításokkal egybevetve. Hallgatólágos egyetértés alakult ki az eltérő nézeteket valló közgazdák körében a koherens gazdaságpolitika hiányáról, a 2008-as gazdasági válság nem kielégítő kezeléséről, a hatalomtechnikai módok fogyatékoságairól, az állami szerepvállalás milyenségéről, a nemzetközi gazdasági és pénzügyi szervezetek szerepéről, az állam eladósodásáról, valamint az állami vagyon „kiüresedéséről”. „Magyarország teljes adósságcsapdába került. Államháztartási és családi háztartási szinten egyaránt” (Lentner, 2016:304). A szerző szerint az eltérő szakmai következtetésekből is egyértelműen kiderült, hogy „csak az erős, a jól szervezett, a gazdasági és a társadalmi folyamatokba aktívan beavatkozó állam képes a nemzetgazdaság, a piaci szereplők és a családok érdekeit hatékonyan érvényesíteni” (Lentner, 2016:304).⁹ E lényegi és más hasonló megállapításával illeszkedik a nem konvencionális eszközöket, metódusokat bemutató, megfogalmazó hazai tudományos munkák sorába,¹⁰ így méltán emelkedik rendszertani vetületűvé Lentner Csaba műve.

A szerző a továbbiakban részletesen taglalja a fiskális politika fontosabb összetevőinek helyzetét, úgymint az elfogadható köztelherviselést, az újabb piacnyitások politikáját, a közüzemi díjak és a személyi jövedelemadók mértékének csökkenését, a devizahitelek és a kisvállalkozások terheinek mérséklését, a munkaerőpiac kedvező alakulását, s nem utolsósorban a külső adósságállomány és a költségvetés kedvező helyzetét. Mindezek alapján megállapítja, hogy „a fiskális konszolidáció jó alapot teremtett a monetáris politikai rendszerváltás megindításához” (Lentner, 2016:308),¹¹ ami négy elemből tevődik össze: az alapkamat mérsékléséből, a Növekedési Hitelprogramból, az önfinanszírozási programból, valamint a társadalmi felelősségvállalás programból

áll. Mindemellett az MNB felelősséget érez a környezetért, a társadalomért, a hosszú távú fenntartható fejlődésért is, de nem hanyagolja el az oktatás, a tudomány, a pénzügyi ismeretterjesztés, a fogyasztóvédelem, egyszóval az értékmegőrzés és értékteremtés támogatását sem.

A szerző tehát megállapítja, hogy mindezek következményeként 2013 és 2016 között, a 2013-ra megteremtődött fiskális konszolidáció következtében, majd 2013-tól, a monetáris rendszerváltás eredményeként a különböző pénztulajdonos csoportok (kötségvetés, önkormányzatok, vállalatok, lakosság) pénzügyi állapota kiegyensúlyozottnak tekinthető, miközben a külföldi érdekeltségű bankoknak és vállalatoknak profitáldozatokat kellett hozniuk. A szerző 2005-ben megfogalmazott,¹² a Magyarországra irányuló portfólió (állampapírpiazi) és működőtőke-befektetések (FDI) empirikus közelítésű elvi függvényei által felvezetett gazdaságpolitikai szemléletváltás indokoltsága 2016-ban bizonyítást nyert, amelyet Lentner új könyvének utolsó (20.) fejezetében igazol. A szerző 2005-ben leírta, hogy a rendszerváltozás kezdetétől a Magyarországra „igyekvő” működő tőke bizonyos értelemben gazdaságot dinamizáló hatású volt, ám a kormányok adópolitikája szerény mértékben vonta költségvetési-adózási körbe a nemzetközi vállalatokat, bankokat, amelyek idővel a magyar gazdaság gerincét adták. Az államháztartásba a nemzetközi vállalatoktól be nem érkező adóbevételek, illetve az állami vállalatok és a belföldi kisvállalkozások gyenge adóerő-képessége, összevetve a munkaerőpiacról kiesők, belső vállalatok, önkormányzatok, szociális ellátórendszer növekvő pénzügyi igényeivel, egyenlegként növekvő államháztartási deficitet, majd ebből adódóan államadósságot keletkeztettek. Kialakult egy pénzügyi deficit, a költségvetés alulszervezettségéből adódó eladósodási csapda, amelyet társadalmi deficit, társadalmi elégedetlenségi csapda követett. A növekvő hiány lefedésére egyre több külföldi hitelt kellett felvenni, majd egy idő után a Magyarországra érkező befektetéseknél a működőtőke-invesztációkat meghaladta az állampapírpiacon történő pénzbevonás mértéke. A növekvő eladósodás kamatszolgálata pedig tetemes forrásokat vont ki a szociális ágazatból (a szociális ágazat elől), egészségügyből, oktatásból és a hazai vállalkozások erősebb támogatásától is. Így lényegében a minimális (de nem adóerő-képességéhez igazodó) adóterheléssel működő külföldi tőke ugyan gazdaságot dinamizált (GDP, export), ám egyidejűleg államháztartási deficitet generált a helytelen állami gazdaságpolitika által („jövőhagyásával”). A növekvő folyó deficit és államadósság finanszírozására bevont külföldi hitelek (portfólióbefektetések) egyre emelkedő kamatai csökkentették a makrogazdasági környezet stabilitását és a munkaerő képzésére, az egészségügyi ellátórendszer fejlesztésére bevonható pénzügyi eszközöket. Az eszkárlódó helyzet konszolidálására javasolta a szerző (még 2005-ben), hogy a külföldi működő tőke adóerő-képességéhez igazodó adóterhelésével és a hazai rezidensek adótámogatási kedvezményeivel, általa pedig a fizetőképes kereslet, fogyasztás, majd a gazdaság felpörgetésével (J. M. Keynes-i modell alapulvételével) történjen meg a gazdasági konszolidáció. E koncepció mentén a stabilabbá váló államháztartási környezetben pedig a külföldi bankok és vállalatok, amelyek a költségvetési kiegyensúlyozás folyamatában profitáldozatokat hoznak, később a stabilabb államműködés, több pénzből működő egészségügy és oktatás által képzetesebb, egészségesebb munkaerőt

kapnak, amellyel a magyarországi jelenlétüknek új tartalmat, a hosszabb távú működéshez kedvezőbb befektetői klímát kapnak. Az átmenetileg hozott profitáldozatok az új adópolitika által megtérülnek. A külföldi befektetők tőkevonása (betelepülése) így nem extenzív (adókedvezmény), hanem minőségi feltételek (stabilabb államháztartási környezet, képzettebb, egészségesebb munkaerő) által erősödhet. Ez lényegében a szerző nemzetközi vállalatokra vonatkozó honosítási elmélete (2005-ből), amely a 2010-től kibontakozó gazdaságpolitika elméleti alapjaként értelmezhető, és amelynek helyességét a szerző – immár a gyakorlati eredmények tükrében – új könyvében igazolja is.

Lentner Csaba évtizedeket átfogó áttekintése – a fő áramlaton belül – témák tömegét vetíti elénk, amelyek alapos átgondolást, valamint meglehetősen elmélyült fiskális és monetáris ismereteket igényelnek. Mondanivalóját hatalmas hazai és külföldi irodalom ismeretében fejt ki, s nem könnyű olvasmány a beavatottak számára sem. Ez azonban nem von le semmit a szerző érdemeiből, és kiváló forrásul szolgálhat a témával foglalkozók számára.

Lentner Csaba: Rendszerváltás és pénzügypolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2016, 336 oldal.

JEGYZETEK

- ¹ A szerző évtizedeken átívelően a Magyar Nemzeti Bank főosztályvezetője, a kétszintű bankrendszer megteremtésének egyik elméleti atyja. Az 1990-es évek első felében a Magyar Hitelbank ügyvezető igazgatója, majd az Országos Kereskedelmi és Hitelbank vezérigazgató-helyettese. Címzetes egyetemi tanár a Corvinus Egyetemen. Tudományos témavezető a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közpénzügyi és Államháztartási Intézetében. A Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetettje. Kutatási területe: bankszabályozás, pénzkereslet és pénzkínálat mérése, monetáris politikai irányítás. Főbb művei: *Az antiinflációs útkeresés – monetáris politika és gyakorlat Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1987; *A makropénzügytan alapjai*. Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 1998; *Banktan*. Tas Kiadó, Budapest, 2002; *Pénzpiacok szabályozása Magyarországon*. Lentner Csabával, Kolozi Pállal és másokkal, Akadémiai Kiadó, 2006; *Egy valuta története*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2011; *Bankmenedzsment – Bankszabályozás, pénzügyi fogyasztóvédelem*. Társszerző, szerk. Lentner Csaba, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013. Tudományos munkásságát bemutató kiadvány: *Pénzügypolitikai stratégiák a XXI. század elején. A pénzügyi intézményrendszer, a tudomány és a felsőoktatás szolgálatában*. Tiszteletkötet dr. Huszti Ernő 75. születésnapja alkalmából. Szerk. Lentner Csaba, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
- ² „...igazolom, hogy kritikáim és jövőprognózisaim kiállták az idő próbáját, változtatás nélkül ma is helytállóak...” (Lentner, 2016:5).
- ³ A kelet-közép-európai privatizációs folyamatokkal kapcsolatban idézi Lewandowsky lengyel közgazdász találó gondolatát, miszerint „a privatizáció senki tulajdonában nem lévő, ismeretlen értékű vállalatok eladása olyan vevőknek, akiknek nincs pénzük” (Lentner, 2016:14). Hasonlóképpen vélekedett a szerző is: „...a kormányzati elgondolások szerint végül is a magyar nemzet vagyon nélkül marad, de valószínű, hogy a belső és a külső államadósságok tovább emelkednek...” (Lentner, 2016:21).
- ⁴ Lásd a tanulmány végén az irodalomjegyzéket.
- ⁵ 2005-ben a mezőgazdasági ágazat a GDP-nek mindössze a 4%-át, teljes exportunknak pedig 8%-át adta, s jelentősen csökkent az ágazatban foglalkoztatottak száma is.
- ⁶ Magam is úgy vélem, hogy a meghatározott (a biztonság miatt szükséges) mértéken felül a jegybank trezorjában tartott aranytartalék ugyanolyan „halott”, mint maga a trezor, semmiféle jövedelmet nem „termel”, így kihelyezése indokolt.

- ⁷ A konzervatív kurzust a szerző kiemelten hangsúlyozza az 1999–2002-es és a 2010 utáni időszakokra.
- ⁸ Lentner Csaba értelmezésében a közpénzügyi rendszerváltás fiskális politikai ágon 2010-től következett be, eredendően a neoliberális vezetés mentén jó két évtizeden át vitt állampénzügyek krónikus meggyengülésétől, amelyet a 2007–2008-as válság „pecsételt” meg. 2010-től a közteherviselés, az adórendszer átalakítása, erősebb szabályozás és állami befolyásolás irányába elmozduló kormányzati pénzügyek, majd 2013-tól a többesmandátum-rendszer mentén működő jegybankpolitika jelenti a szerző értelmezésében (röviden megfogalmazva) a közpénzügyi rendszerváltást.
- ⁹ A beavatkozást a szerző mindhárom területre vonatkozóan, tehát együttes hatást keletkeztető módon tartja jónak, különösen a krízis-, illetve a válságkezelés időszakában.
- ¹⁰ A teljesség igénye nélkül: Matolcsy György, 2015; György-Veress, 2016; Pogátsa, 2016.
- ¹¹ Ezt erősítette meg a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsának 2010 második felében közzétett közleménye is, amely szerint: „Megállapítható, hogy a globális konjunktúra következtében véget ért a recesszió Magyarországon.”
- ¹² Lentner, 2005b, 17. fejezet, különösen a 265–267. oldalak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csermák Károly (2005): Lentner Csaba: Rendszerváltás és pénzügypolitika. *Tér és Társadalom*, 19. évf., 3–4., 231–232.
- Fonda Ferenc (2006): Rendszerváltás és pénzügypolitika. *Valóság*, 49. évf., 8. sz., 106–110.
- György László – Veress József (2016): 2010 utáni magyar gazdaságpolitikai modell. *Pénzügyi Szemle*, 61. évf., 3. sz., 367–388.
- Hauser, Siegfried – Lentner, Csaba (2003): Immobilienleasing: Mieten Statt Kaufen. Entwicklung des Deutschen and Ungarischen Marktes. *Input*, 2003 Sommer, 26–29.
- Husztli Ernő (1987): *Antinflációs útkeresés – monetáris politika és gyakorlat Magyarországon*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Husztli Ernő (2011): *Egy valuta története... A forint forgalma a stabilizációtól az euró előszobájáig*. L'Harmattan – Zsigmond Király Főiskola, Budapest.
- Lentner Csaba (1991): A mezőgazdasági hitelek árnyoldalai. *Gazdálkodás*, 35. évf., 12. sz., 29–32.
- Lentner Csaba (1996): Ki fizeti (meg) a privatizációt? *Gazdaság és Társadalom*, 7. évf., 3–4. sz., 36–50.
- Lentner, Csaba (1998): Dilemmas of Hungary's Agricultural Future Contrasted with Its Historical Background and Developed Market Economy Models. In: *On the Eve of the 21st Century. Challenges and responses*. Ed. Erzsébet Gidai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 175–185.
- Lentner Csaba (2001a): Magyarország európai uniós csatlakozásának nyitott kérdései – különös tekintettel a pénzügyi szektorra. In: *Tudományos értékeink*. Tanulmánykötet, szerk. Lentner Csaba, Soproni Pénzügy Szakos Egyetemi Hallgatók Szakkollégiuma, Sopron.
- Lentner Csaba (2001b): Pénzügyi kihívások az ezredforduló Magyarországon. In: *Pénzügyi szilánkok*. Tanulmánykötet, szerk. Lentner Csaba, Soproni Pénzügy Szakos Egyetemi Hallgatók Szakkollégiuma, Sopron, 9–54.
- Lentner Csaba (2001c): Ezredfordulós dilemmák: agrárpolitika a pénzügypolitika fogáságában. *Magyarország politikai évkönyve*, 13. évf., 1. sz., 178–189.
- Lentner Csaba (2002a): A nemzetközi tőkepiacok és pénzügyi intézmények – közép- és kelet-európai szemmel. *Pénzügyi Szemle*, 47. évf., 5. sz., 471–478.
- Lentner Csaba (2002b): A hazai vállalkozásokat erősítő gazdasági programok társadalmi hatásai – az egzisztencia hiteltől a Széchenyi Tervig. *Valóság*, 45. évf., 8. sz., 60–68.
- Lentner Csaba (2003): A pénzügyi intézményrendszer létrehozása (1990–2001). In: *A pénzügyi intézményrendszer Magyarországon*. Nebuló 2001 Kiadó, Budapest.
- Lentner Csaba (2005a): Magyar pénzügyi stratégiák az ezredfordulón. In: *Magyarország jövője. Hungaria in aeternum*. Szerk. Gidai Erzsébet, NYME, Sopron, 73–97.
- Lentner Csaba (2005b): *Rendszerváltás és pénzügypolitika*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lentner Csaba (2013): *Közpénzügyek és államháztartástan*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest.

- Lentner Csaba (2016): *Rendszerváltás és pénzügypolitika. Tények és tévhitek a neoliberais piacgazdasági átmenetről és a 2010 óta alkalmazott nem konvencionális eszközökről*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lentner Csaba – Huszti Ernő – Tarpataki János – Seregdi László (szerk.) (2002): *Bankszabályozás*. Soproni Pénzügy Szakos Egyetemi Hallgatók Szakkollégiuma Alapítvány, Sopron.
- Lentner, Csaba – Huszár, Lilla – Kolozsi, Pál Péter (2003): The Hungarian Financial Sector and the European Integration. In: *Challenging the Frontiers in Global Business & Technology: Implementation of Changes in Values, Strategy & Policy*. GBATA Int. Conference Reading Book, eds. Nejedl Delener, Chiang-nan Chao, GBATA Global Business and Technology Association, New York, 821–829.
- Lentner Csaba – Turján Sándor – Varga József (szerk.) (2001): *Költségvetési pénzügyek*. Nebuló 2001 Kiadó, Budapest.
- Matolcsy György (2015): *Egyensúly és növekedés*. Kairosz Kiadó, Budapest.
- Menyhay Imre (1998): *Adalékok Káin „esti meséjéhez”*. *Gazdaság és szocializáció a jelenkori liberális társadalomban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pogátsa Zoltán (2016): *Magyarország politikai gazdaságtana. Az északi modell esélyei*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Prugberger Tamás (2005): Lentner Csaba: Rendszerváltás és pénzügypolitika. *Jogelméleti Szemle*, 6. évf., 3. sz.